TRADICE vs. MILOSRDENSTVÍ

Lk 6,1-11

Sobota - jablko sváru

Máme dnes před sebou dva příběhy z evangelia, které se odehrály v sobotu. Dnes je pro většinu obyvatel sobota sice volným, ale jinak nedůležitým dnem. Pro Židy byla sobota ovšem dnem svatým. Sobota, den sedmý, byla připomínkou dokončení Božího díla stvoření a dnem Božího odpočinutí, kdy i člověk měl odpočinout od svého díla a být se svým Bohem. Ustanovení o sobotě se dostalo i do Desatera Božích přikázání (Ex 20,9-10). Odložení práce v sobotní den mělo uvolnit člověka pro jeho setkání s Hospodinem, na které při plnění všedních povinností neměl tolik času. Bylo to dobré Boží opatření, které jednak bránilo vykořistění a upracování člověka (odpočinek se týkal dokonce i služebnictva a hospodářského zvířectva) a jednak měl být vytvořen prostor, ve kterém se člověk může soustředit na Boží věci, na modlitbu, na Boží slovo, na společenství. Oba naše dnešní příběhy se odehrávají v sobotu a oba jsou z pohledu tehdejších židovských náb. představitelů kontroverzní. Jak příběh o vymílání klasů, tak příběh o uzdravení člověka s ochrnutou rukou. V obou příbězích je Ježíš obviňován nebo aspoň podezírán z porušování soboty a v obou vysvětluje, jaké jsou pravé Boží úmysly. Je pravda, že v Desateru stojí: *„Nebudeš dělat žádnou práci“*. Toto ustanovení vedlo k tomu, aby člověk odložil všední povinnosti a jednak si odpočinul a také slavil společenství s Hospodinem i jeho lidem. Farizeové ale měli ve zvyku Boží přikázání doplňovat celou soustavou „prováděcích pravidel“ (tradice otců), kde se konkrétně a podrobně vyjmenovává, co je a co není dovoleno. Tak se tomu stalo i se sobotou. Postupně se ustálilo 39 zakázaných činností, které se o šabbatu nesmí vykonávat. Plus to bylo doplněno o řadu dalších činností, které sice nejsou přímo zakázány, ale nejsou vhodné, aby se vykonávaly.

Vyšší princip - milosrdenství vůči člověku v nouzi

Podívejme sena první případ. *„Jednou v sobotu procházeli obilím a jeho učedníci trhali klasy, mnuli z nich rukama zrní a jedli. Někteří z farizeů řekli: ´Jak to, že děláte, co se v sobotu nesmí?´“* (v. 1-2). Jak na to odpoví Ježíš? *„Nečetli jste, co udělal David, když měl hlad on a ti, kdo byli s ním? Jak vešel do domu Božího a vzal posvátné chleby, jedl je a dal i těm, kteří ho provázeli? A to byly chleby, které nesmí jíst nikdo, jen kněží“* (v. 3-4). Ježíš naznačuje, že se z Božích přikázání a náboženských tradic nesmí stát nemilosrdný bič, který by přehlížel člověka v nouzi. Člověk v nouzi je nad tradice a předpisy, byť by to byly i předpisy o posvátné sobotě či posvátných chlebech. Ježíš ukazuje na vyšší princip, než jsou obřadní předpisy (o sobotě či jiné). Vyšší prioritu má nouze a potřeba člověka. Dokládá to na příběhu Davida. David prchal před králem Saulem a na útěku se dostal do města Nóbu, kde byla svatyně a kněží. Kněží připravovali každý den nové bochníčky chleba, které kladli do svatyně. Ty chleby nesměl jíst nikdo jiný, než kněží. Tady v případě nouze kněží svolili, aby se část těch chlebů dala hladovějícímu Davidovi a jeho mužům. Bylo tu porušeno jedno nařízení z Mojžíšova zákona. Ale ne svévolně. Bylo porušeno v zájmu vyššího přikázání lásky a pomoci bližnímu v nouzi. Kde jde o člověka v nouzi, tam i různá obřadní přikázání zákona a všelijaké náboženské předpisy a tradice s tím spojené, které jinak mají své místo, musejí ustoupit stranou. A ještě výraznější je to vidět i v tom druhém případě. Je sobota a Židé se shromažďují do syngogy k bohoslužbě. Je tam, také Ježíš a také jeden muž s odumřelou (dosl. suchou), prostě ochrnutou rukou. A farizeové, kteří už slyšeli o Ježíšových činech, ho bedlivě sledují, co udělá. Jestli uzdraví toho nemocného navzdory tomu, že je sobota. Čteme, že Ježíš znal jejich myšlenky. Věděl dobře, co se jim honí hlavou. Mohl si říci, že to nemá zapotřebí, že nechce konflikty a že počká do zítřka. Ale Ježíš schválně *„řekl tomu muži s odumřelou rukou: ´Vstaň a postav se doprostřed´“*. Oslovuje tiché kritiky otázkou: *„Ptám se vás: Je dovoleno v sobotu činit dobře, či zle, život zachránit, či zahubit?“* (v. 9). Farizeové jistě nebyli proti uzdravování. A dokonce nebyli ani proti porušení sobotních předpisů při záchraně života. Platilo pravidlo *„pikuach nefeš doche et ha-šabat“*, tzn. „záchrana života odsouvá šabat“. To, co jim vadilo, bylo, že Ježíš uzdravuje člověka, který zjevně není v ohrožení života a klidně mohl den dva ještě počkat. Tak to opravdu při jiné příležitosti zaznělo (Lk 13,14). Jak odpoví Ježíš? Otázkou? Je dovoleno o šabatu konat dobro?

Je člověk v nouzi, byť třeba není v ohrožení života, přednější než šábesové předpisy? Co platí víc? A jaký je nakonec vlastní smysl šabatu? Patří k šabatu jen pečlivé dodržování všech předpisů a zákazů, nehledě nalevo, napravo - anebo také aktivní milosrdenství, třebaže vyžaduje práci a námahu? Není také láska, milosrdenství a pomoc člověku hlubokým významem šabatu a vlastně všech ostatních přikázání? Je tu člověk pro sobotu, aby všem těm příkazům a zákazům vyhověl „do roztrhání těla“? Nebo je tu sobota pro člověka, aby mu byla pomocí a stala se i prostorem, kde se zvěstuje i prokazuje Boží dobrota a milosrdenství člověku v nouzi?

Zbožná tradice, která pomíjí bližního v nouzi

Farizeové pro své pečlivé dodržování všech posvátných zvyklostí a tradic přehlédli něco ještě důležitějšího - právě milosrdenství. Pravidla byla pro ně více než člověk. Pro Ježíše je člověk důležitější než pravidla. Ať už se to týkalo těch, kdo měli obyčejný hlad a proto mnuli v sobotu klásky nebo to bylo uzdravení nemocného nešťastníka. Lpění na předpisech, jakkoli posvátných, farizeům zabránilo vidět konkretního člověka v nouzi. Pán Bůh vydal Izraelitům mnoho pravidel, rituálů, obřadů, svátků atd., různých nařízení, kterými se měli spravovat. A příkladná byla jistě i farizejská snaha vše do puntíku naplnit. Žel, že v zápalu za „svatou věc“ se často ztratí věci ještě důležitější, než jsou svátky, tradice a předpisy. A to je milosrdenství vůči člověku. Tím není řečeno, že tradice a zvyklosti jsou špatné. I všechny dnešní církve mají své tradice, zvyky a řády, podle kterých se spravují a které vycházejí z toho, jak rozumí evangeliu. Tradice církve se ovšem nikdy nesmí povýšit na absolutní úroveň. Nelze přehlédnout, že Ježíš měl zvláštní svobodu, co se týkalo tradic, byť nábožensky motivovaných. Ale o to více kladl důraz na čisté srdce člověka, na vztah k Bohu, na milosrdenství. Farizeové více hleděli na to vnější, Ježíš na to vnitřní. Farizeové na to, co člověk navenek koná, Ježíš na to jakým je člověkem uvnitř. A někdy se kvůli tomu dostal do konfliktu s tradicí, která upřednostňovala předpis a literu a které díky tomu unikal konkrétní člověk v nouzi - celník, hříšník, nemocný, ochrnutý, hladovějící.

Rozlišovat to podstatné

Dnešní evangelium nás učí rozlišovat to podstatné v Božích, v Ježíšových očích. Tím podstatným je vždy Boží láska k nám, naše láska vzájemná a milosrdenství vůči člověku v nouzi. To jsou věci, které se vlastně nedají ošetřit žádnými předpisy. Ono je to nakonec jednodušší konat pouze to, co je předepsáno. Láska ovšem velí jednat v každé situaci nově a kreativně. Ono je nakonec mnohem jednodušší zachovat 39 sobotních zákazů, než čelit nouzi a bídě tohoto světa, se kterou se setkáváme. Někdy se můžeme schovávat za náboženské úkony a myslet si, že se tím vyčerpává naše křesťanská povinnost. Tradice může být i únikem před zodpovědností vůči tomuto bolavému světu. Tam, kde se dotýkáme bolestí tohoto světa, tam vždycky s tradicemi a předpisy nevystačíme. Farizeové pečlivě zachovávali všechny předpisy, ale zůstali nahony vzdáleni problémům a bídě lidí ve svém okolí. Jejich tradice byla značně sebestředná - abych já všechno pečlivě naplnil. A potřebný bližní je tady už jaksi navíc, je nadbytečný, je zbytečný, je dokonce přítěží. Vytváří problémy. Člověk s odumřelou rukou vytváří napětí v sobotu - uzdravit, neuzdravit? Právě tak hladovějící učedníci - mnout, nemnout? Jejich přítomnost vytváří konflikt s tradicí. Ale právě k takovým měl Ježíš svobodu prokázat milosrdenství navzdory tradici. Kéž je Ježíš pro nás vždy novou inspirací, aby se i dobré tradice nestaly alfou a omegou všeho, ale aby měly služebnou, pomocnou funkci. A kéž je nám Ježíš vždy novou inspirací, že to podstatné v Božích očích je vždy čisté srdce, láska k Bohu i tvůrčí láska a milosrdenství vůči lidem v jejich nouzi.

Neděle 22.11.2015, Michal Žemlička